

PRISTUPANJE REPUBLIKE HRVATSKE NATO-U U PERCEPCIJI NEVLADINIH UDRUGA

Dario MATIKA, Marinko OGOREC
Institut za istraživanje i razvoj obrambenih sustava MORH-a, Zagreb
UDK: 355.356(100-622 NATO:497.5):061.2
Izvorni znanstveni rad
Primljeno: 2. 10. 2007.

Kako pridruživanje Republike Hrvatske NATO savezu postaje sve izglednije, a vrijeme do primanja u punopravno članstvo sve je kraće, do izražaja dolaze intenzivne polemike o tom pitanju, koje redovito pobuđuju velik interes u domaćoj javnosti, a nerijetko rezultiraju i njezinom većom ili manjom polarizacijom. Jedan od važnih čimbenika koji utječe na oblikovanje javnoga mišljenja jesu i nevladine udruge, koje načelno imaju različite pristupe gotovo svim društvenim, političkim, gospodarskim i socijalnim pitanjima u hrvatskom društvu, pa tako i pristupanju Republike Hrvatske NATO savezu. U tom kontekstu provedeno je istraživanje koje je trebalo definirati stavove dijela nevladinih udruga o ulasku Republike Hrvatske u NATO, kao i njihovu percepciju NATO-a u promijenjenim međunarodnim okolnostima. Istraživanja su pokazala kako se velik broj nevladinih udruga i njihova članstva protivi pristupanju Republike Hrvatske NATO savezu. Osim toga, nevladine udruge zalažu se za raspisivanje referendumu o pristupanju Hrvatske NATO-u, kojem treba prethoditi široka javna rasprava i predstavljanje građanima potpune, točne i nepristrane informacije o koristima i troškovima ulaska ili neulaska Hrvatske u NATO savez te mogućnostima drugih sustava sigurnosti i troškovima njihova razvoja.

Ključne riječi: NATO, Republika Hrvatska, nevladine udruge, kolektivna obrana, kooperativna sigurnost

Dario Matika, Institut za istraživanje i razvoj
obrambenih sustava MORH-a, Ilica 256b, objekt 36,
10 000 Zagreb, Hrvatska.
E-mail: dario.matika@morh.hr

UVOD: NATO U PROMIJENJENIM MEĐUNARODNIM ODNOSIMA

Nema nikakve sumnje da je NATO stvoren kao neposredan produkt sukoba interesa dvaju suprotstavljenih ideološko-političkih i gospodarsko-socijalnih sustava u razdoblju intenzivne ekspanzije staljinističkoga SSSR-a i prilično velikih geostrateških aspiracija njegova vojno-političkog establišmenta, osobito na europskom prostoru. U tom je kontekstu njegova primarna uloga bila vojna i politička integracija zapadnoeuropskih zemalja osloncem na SAD, kao tada najmoćniju zemlju građanske demokracije, kako bi se adekvatno moglo odgovoriti na vrlo realnu prijetnju moguće ekspanzije s Istoka. Razumljivo, realna prijetnja na početku hladnoratovskoga razdoblja imala je prvotno vojnu dimenziju, zbog čega je i tretirana isključivo kao vojni problem. Rješavanje toga problema dovelo je do ustrojavanja NATO-a prije svega kao multinacionalne vojne organizacije ustrojene po iskustvima koje su zapadni saveznici imali u vojnim integracijama u II. svjetskom ratu (moglo bi se reći kako nije slučajno što je prvi poslijeratni predsjednik SAD-a bio upravo vrhovni zapovjednik savezničkih snaga na Zapadnom ratištu, Dwight Eisenhower).

Na temelju iskustava iz II. svjetskog rata, a poštujući snagu i resurse te vojnu doktrinu mogućega protivnika, vojna komponenta NATO-a izgrađena je u impresivnu oružanu silu namijenjenu vođenju rata širokih razmjera, čime je potpuno ispunjavala zadaću odvratanja. Takva struktura NATO-ve vojne komponente ostala je praktički do završetka Hladnog rata, dakle više od 40 godina, tijekom kojih je stvorena "ravnoteža straha" – blokovska bipolarizacija, koja je pothranjivana stalnom utrkom u naoružanju, iako su gospodarskim jačanjem zapadnoeuropske zemlje, članice pakta, postupno počele težiti većoj neovisnosti o SAD-u, kao vodeće zemlje NATO-a. Već 60-ih godina 20. stoljeća počeli su se javljati zahtjevi za reprogramaciju unutarnjih odnosa u savezu u smjeru povećanja gospodarsko-političkoga partnerstva i smanjenja vojno-subordiniranog odnosa.¹

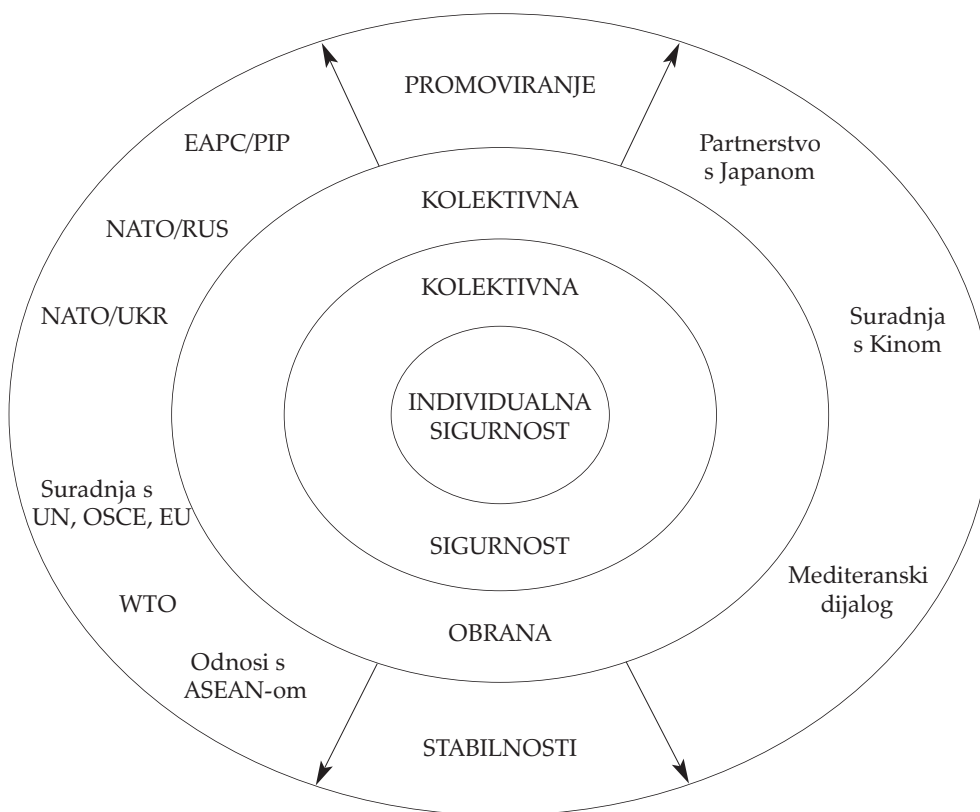
Kada su unutarnje gospodarske, političke i socijalne napetosti i antagonizmi u socijalističkim zemljama dostigli kulminaciju, započelo je urušavanje komunističkoga bloka te nestanak mnogih podjela i zidova. Rušenjem simbola podijeljenosti svijeta – Berlinskog zida – otpočelo je i rušenje mnogih stereotipa i predrasuda u glavama ljudi (isto tako svojevrskih "zidova" koji možda i nisu bili toliko simbolični, ali svakako su bili čvrsti i neprobojni kao i Berlinski zid). Raspadom komunističkoga vojnog saveza – Varšavskog ugovora – u bivšim socijalističkim zemljama počeli su procesi demokratske tranzicije, a na međunarodnoj sceni počela se oblikovati nova paradigma – globalizam. NATO je ostao jedini voj-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

no-politički savez, što je u promijenjenim okolnostima zahtijevalo njegovu radikalniju transformaciju i prilagođavanje izazovima novog vremena. Bivši neprijatelji odjednom su postali mogući saveznici, a simetričan sukob na kopnu, moru i u zraku dvaju supersila zamijenio je asimetrični sukob protiv nevidljivoga neprijatelja – etničkih nestabilnosti i lokalnih sukoba, kriminala koji ne poznaje granice, kršenja ljudskih prava, širenja oružja za masovno uništavanje i tehnologije za njegovu proizvodnju i sl. (Pili, 2007.). Drugim riječima, nakon raspada bipolarne strukture međunarodnih odnosa, NATO se usredotočio na učvršćivanje sustava kolektivne sigurnosti kao najboljeg načina za suprotstavljanje novim globalnim prijetnjama i izazovima. U perspektivi bi se i sustav kolektivne sigurnosti trebao transferirati u sustav tzv. "kooperativne sigurnosti" (Shema 1), utemeljen na zajedničkim sigurnosnim interesima članica sustava, njihovim dobrovoljnim prihvatanjem pravila sustava kooperativne sigurnosti i institucionaliziranoj zajedničkoj reakciji kao odgovoru na raznorazne prijetnje (Petrišić, 2006., 31).²

● SHEMA 1
Sustav "kooperativne sigurnosti"

Izvor: *Uloga NATO-a u suvremenoj konstelaciji međunarodnih odnosa*, završni rad na Vojno-diplomatskoj izobrazbi, Zagreb (S. Petrišić, 2006., str. 31).

Ta je činjenica uvelike utjecala na dizajniranje novoga NATO-a, usmjerenoga prema suradnji i proširenju, te svjesnoga kako mora prevrednovati svoju obrambenu doktrinu i odgovoriti na nove izazove. Prema Strateškom konceptu Saveza, objavljenom 1999., sigurnosni rizici opisani su kao "višesmjerni i teško predvidljivi", stoga su temeljne sigurnosne zadaće Saveza definirane tako da (Pili, 2007.):

- djeluje kao temelj stabilnosti na euro-atlantskom području (ujedno služi kao forum za konzultacije o sigurnosnim pitanjima)

- sprečava i brani od bilo koje vrste agresije bilo koju članicu Saveza

- pridonosi učinkovitu sprečavanju sukoba te aktivno sudjeluje u upravljanju krizama

- promiče sveobuhvatno partnerstvo, suradnju i dijalog s ostalim državama izvan euro-atlantskog prostora.

U velikoj transformaciji, koju je prošao u gotovo šezdeset godina svoga postojanja, NATO je od saveza koji je trebao omogućiti suradnju i ojačati sigurnost u području zemalja sjevernog Atlantika došao u fazu da se u poslijeratnim međunarodnim odnosima ta organizacija sve više pokazuje kao instrument sigurnosti koji svojim akcijama i utjecajem prelazi regionalne okvire i dobiva sve više globalni karakter (Vukadinović, 2006., 1),³ zbog čega se primarna pozornost posvetila transformaciji njegove vojne komponente.⁴ Naravno, takva transformacija nije uvijek prepoznata u pozitivnom svjetlu,⁵ zbog čega mnogi analitičari međunarodnih odnosa smatraju kako treba sagledati potpunu transformacijsku sliku NATO-a da bi se mogao dobiti cjelovit uvid u njegovu novu međunarodnu ulogu i dinamiku koju ima na međunarodnoj sceni (detaljnije u Schmidt, 1999., 53-56). Takvoj slici djelomično pridonosi i politička transformacija,⁶ primarno usmjerena na jačanje političkoga dijaloga unutar NATO-a s naglaskom na karakterističnom sustavu konsenzusa te sveobuhvatnim političkim odrednicama i smjernicama. Ona je objavljena na zasjedanju u Rigi, a ostvaruje se sporije (ili barem tako djeluje) nego transformacija obrambene doktrine i s time povezane koncepcije razvoja multinacionalnih vojnih postrojbi.

U svakom slučaju, činjenica je da se NATO već promijenio samim proširenjem na nove članice, promjenom obrambene doktrine i organizacijom nove koncepcije multinacionalne vojne sile, a nastavlja se mijenjati u skladu s daljnjim razvojem međunarodnih odnosa, jer promijenjeni međunarodni odnosi od njega zahtijevaju provođenje osjetnije transformacije u procesu stabilizacije prilika na europskom prostoru, ali isto tako i nastanka novih izazova koji prelaze fizičke granice Saveza i koji stalno zahtijevaju brzo reagiranje i traženje adekvatnog odgovora (NATO Handbook, 1995.). Po po-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

jedinim segmentima te su promjene brže ili sporije od planiranih, pa u većoj mjeri zavise od objektivnih okolnosti, uglavnom vezanih uz probleme koje nove zemlje članice nužno donose sa sobom. Naime, kada su započeli procesi demokratske tranzicije u istočnoeuropskim zemljama, NATO je prepoznao i pravilno ocijenio ishodišta moguće nestabilnosti na europskim prostorima i reagirao primjereno novoj situaciji – ekonomskom i političkom reintegracijom nekadašnje komunističke Istočne Europe, iako je to nerijetko nailazilo na žestoke kritike zapadnih teoretičara, koji su smatrali da NATO time igra svojevrсни "ruski rulet" (Carpenter, 2001., 45-52) te kako prihvat novih članova nikako ne smije biti sama sebi svrhom.⁷

U punopravno članstvo NATO-a u relativno kratkom razdoblju primljeno je 10 novih zemalja, što je vrlo veliko političko, gospodarsko i geostrateško naprezanje i novih i starih članica te organizacije, a izaziva i praktične probleme koji su iz toga uslijedili, a koji se mogu svrstati u nekoliko velikih skupina ("NATO at a Glance", 1996.):

- gospodarska inferiornost novih članica
- otežana primjena zapadnoeuropskih demokratskih standarda u sustav državne uprave novih članica
- nedovoljna definiranost geopolitičkih ciljeva i nacionalnih interesa novih članica
- razlike u ustroju i organizaciji obrambenih sustava
- tehnološko zaostajanje obrambenih sustava novih članica.

Unatoč navedenim problemima koji znatno otežavaju bržu integraciju novih članica u strukturu NATO-a i samim time produžuju njegovu daljnju transformaciju, vojna doktrina saveza u većoj je mjeri promijenjena u tzv. sustav kolektivne obrane, kako bi mogla odgovoriti novim oblicima prijetnji, kao što su:

- međunarodni terorizam⁸
- transgranični organizirani kriminal
- proliferacija oružja za masovno uništavanje
- nestabilnost u svjetskim ekonomskim odnosima
- destabilizacijski procesi nastali sve većom disproporcijom razvijenih i nerazvijenih zemalja
- masovne migracije uzrokovane gospodarskom nestabilnošću i globalnim klimatskim promjenama i sl.

S druge strane, sama mogućnost pridruživanja NATO-u pozitivno je utjecala na zemlje kandidate i na njihove međusobne odnose. Pokazale su se sve prednosti dinamičnog efekta integriranja, jer su u pokušajima učvršćivanja veza s NATO-om mnoge zemlje kandidati poduzele početne korake kako bi i kroz demokratizaciju svojih unutarnjih odnosa potvrdile svoju demokratsku orijentaciju. Na taj je način NATO proširio područje demokracije i stabilnosti u Europi, otvorivši svoje strukture suradnji sa svim europskim državama i ponudivši

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

članstvo onima koje mu se žele pridružiti i prilagoditi njegovim standardima.

Temeljne vojne aktivnosti NATO-a danas su usmjerene prema realizaciji mirovnih operacija i humanitarnih misija, pri čemu posebno mjesto zauzimaju operacije nametanja mira ako je to potrebno (tzv. "peacemaking" operacije).⁹

POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE I NATO

Posthladnoratovsko razdoblje otvorilo je brojne izazove i prijetnje. Tranzicijski procesi rezultirali su društvenim turbulencijama u nizu zemalja koje su nekada bile "s one strane" tzv. "željezne zavjese" i koji su često imali žestoke reperkusije (npr. Rumunjska, Poljska, baltičke zemlje i sl.). Ipak, bez ikakve dvojbe, najdramatičnija tranzicija zahvatila je zemlje koje su nastale iz nekadašnje SFRJ, jer iako ta državna zajednica formalno nije bila iza "željezne zavjese", zahvaljujući eskalaciji velikosrpskoga hegemonizma nestala je u kaosu jednog od najbrutalnijih ratova na kraju XX. stoljeća. Republika Hrvatska stvorena je uz krvavo iskustvo i velik danak koji je platila ljudskim životima i teškim materijalnim razaranjima, zbog čega je potpuno razumljivo nastojanje svakog ozbiljnog državnog vodstva i političke strukture da buduća pokoljenja poštedi sličnih iskustava i Hrvatskoj osigura prosperitet u stabilnom miru, što ga u sadašnjoj konstelaciji međunarodnih odnosa najbolje može jamčiti članstvo u kolektivnom sustavu obrane.

Kako je NATO danas jedina relevantna međunarodna organizacija koja može zadovoljiti sve sadržaje kolektivnoga sustava obrane na europskom prostoru, intencija državnoga čelnictva da se punopravnim članstvom pridruži toj organizaciji nameće se kao logičan izbor, zbog čega su poduzete i odgovarajuće aktivnosti na prilagodbi nacionalnog obrambenog sustava Republike Hrvatske sustavu kolektivne obrane, što je regulirano i odgovarajućim strateškim dokumentima, kao što su Strategija nacionalne sigurnosti¹⁰ i Združena doktrina oružanih snaga Republike Hrvatske.¹¹ Već sredinom 1990-ih godina, završetkom Domovinskog rata, Hrvatska se okrenula intenziviranju svojih diplomatskih napora s ciljem približavanja i uključivanja u euroatlantske integracije, pa je početkom 1996. godine službeno definirala punopravno članstvo u NATO i EU kao svoje prioritete vanjskopolitičke ciljeve i podnijela zahtjev za ulazak u program Partnerstvo za mir (Barić, 2005., 85). U listopadu 2000. Hrvatska je predala NATO-u odgovor na upitnik o interoperabilnosti sudjelovanja u programu Partnerstvo za mir (Survey of Overall PfP Interoperability), čime je započelo njezino sudjelovanje u okviru PARP-a (procesa planiranja i raščlambe). Tom prilikom Hrvatskoj su ponuđeni partnerski ciljevi za poboljšanje interoperabilnosti između oružanih snaga Republike Hrvatske i oružanih snaga zemalja

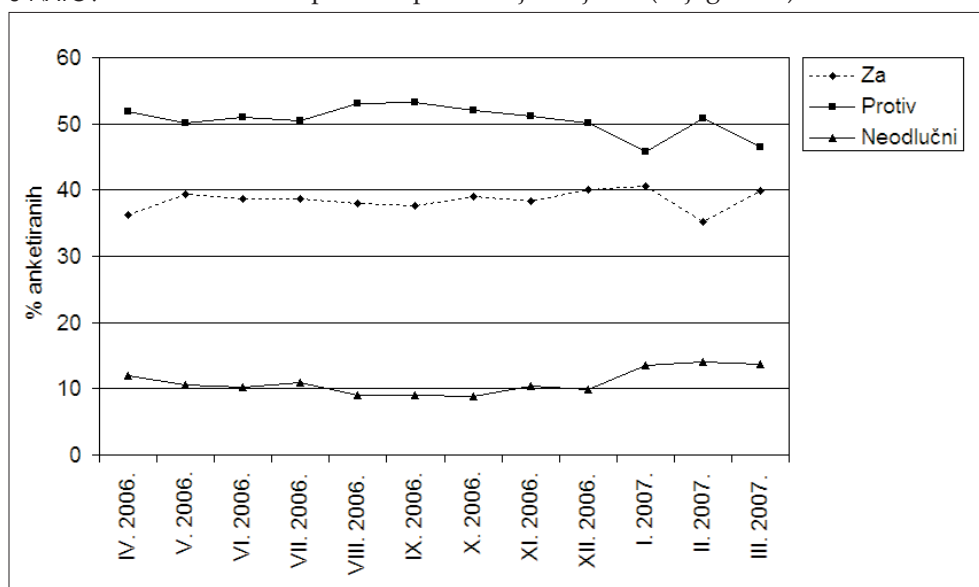
DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

članica NATO-a, a od ponuđena 32 cilja prihvaćeno je 28 partnerskih ciljeva. Dobivanjem statusa formalnog aspiranta za članstvo u NATO-u ulaskom u MAP 2002. godine, započelo je temeljito preispitivanje sposobnosti hrvatskog obrambenog sustava, odnosno postupna prilagodba NATO-vu sustavu planiranja (Barić, 2005., 86-87).

S obzirom na to da jedan od glavnih vanjskopolitičkih strateških interesa Republike Hrvatske – pristupanje NATO savezu – sve više poprima konkretne razmjere, pa je vrlo izgledno da će u dogledno vrijeme uslijediti i njegova operacionalizacija, pokrenute su određene aktivnosti kako bi se domaća javnost upozнала s prednostima i možebitnim nedostacima pristupanja Hrvatske toj međunarodnoj organizaciji, međutim sve donedavno odziv javnosti pokazivao je priličnu skeptičnost prema toj inicijativi (Dijagram 1).¹²

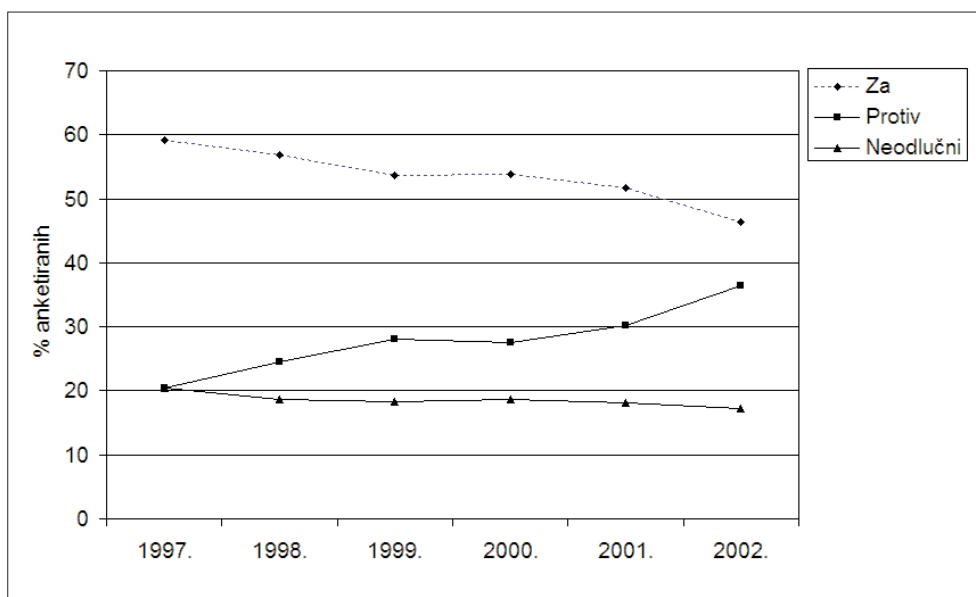
DIJAGRAM 1
Jeste li za ulazak ili protiv ulaska Hrvatske u NATO?

Izvor: <http://www.gfk.hr/press/jmnijenje.htm> (27. 6. 2007.)

Hrvatska javnost i NATO

Neprijeporno je da je ulazak Republike Hrvatske u NATO pitanje od osobitog, nacionalnog značenja, oko kojeg se povela (i još se vodi) velika polemika i medijska rasprava. Po tome se Hrvatska nimalo ne razlikuje od ostalih zemalja koje su u procesu pristupanja (ili su nedavno pristupile) NATO-u, a čija je javnost isto tako bila podijeljena oko toga pitanja. U tom kontekstu velike sličnosti mogu se uočiti sa svojedobnim stavovima slovenskoga javnog mišljenja, čija je potpora ulasku u NATO stalno padala od 1997., kada su započela sustavna istraživanja,¹³ pa do ulaska u tu međunarodnu asocijaciju (Dijagram 2).¹⁴

DIJAGRAM 2
Istraživanje slovenskoga javnog mišljenja o pristupanju Slovenije NATO-u

Izvor: <http://www.sms.si/nato/Slovenija-in-NATO.htm> (14. 9. 2007.)

Jedan od najvažnijih razloga permanentnoga pada potpore javnog mišljenja za ulazak Slovenije u NATO bila je percepcija potencijalnih prijetnji, koja se od kraja 1990-ih godina stalno mijenja, tako da slovenska javnost početkom 21. stoljeća više ne doživljava vojnu intervenciju i rat kao realnu prijetnju (Tablica 1)¹⁵

1999. godina		2001. godina			
1	droge, narkomanija	3,46	1	droge, narkomanija	3,41
2	kriminal	3,46	2	kriminal	3,28
3	ekološke katastrofe	3,39	3	prometne nesreće	3,24
4	nezaposlenost	3,39	4	nezaposlenost	3,14
5	pad nataliteta	3,35	5	ekološke katastrofe	3,07
6	gospodarski problemi	3,23	6	siromaštvo	3,05
17	terorizam	2,64	17	terorizam	2,09
19	vojna agresija druge države	2,21	19	vojna agresija druge države	1,79

Izvor: Obramboslovni raziskovalni center Inštituta za družbene vede Univerze v Ljubljani, 1999. i 2001.

TABLICA 1
Percepcija slovenske javnosti o potencijalnim prijetnjama

Iz tablice se vidi da se Slovenci ne osjećaju vojno ugroženi, već su znatno više senzibilizirani na nevojne, osobito sociopatske, oblike prijetnji. Naime, u percepciji slovenske javnosti mogućnost izbijanja vojne agresije na teritoriju Slovenije očito je malo vjerojatna (zauzima 19. mjesto), ali isto tako i terorizam, koji su stavili tek nešto malo više od oružane agresije (na 17. mjesto). U skladu s tim, razumljivo je da se u jav-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

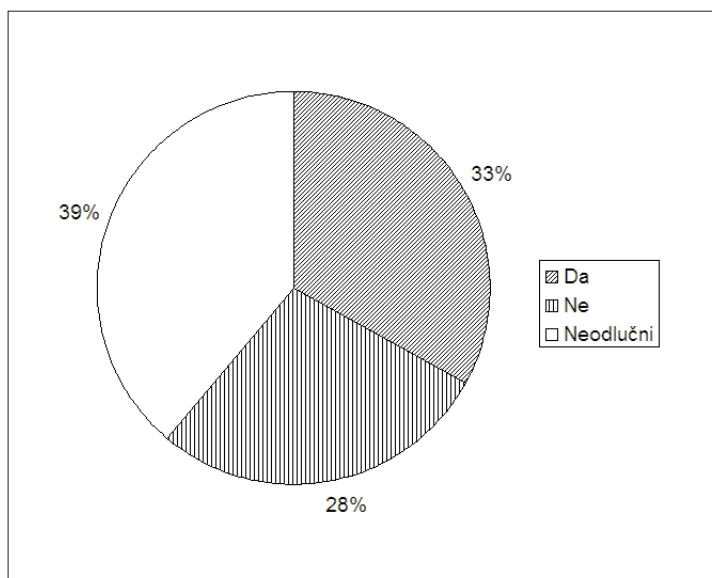
MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

DIJAGRAM 3
Podržavate li ulazak
RH u NATO?

nom mišljenju formirao stav o nepotrebnosti uključivanja u kolektivni sustav obrane, kada realnih prijetnji (i samim time nužnih potreba za to) nije bilo.

Istraživanja su pokazala kako je najmanja potpora pristupanja NATO-u bila među mlađom populacijom (do 30. godine), od koje se čak 53% ispitanika izjasnilo protiv uključivanja Slovenije u NATO, dok su pristaše pridruživanja toj asocijaciji uglavnom bili muškarci srednje životne dobi.

Ono što Hrvatsku razlikuje od Slovenije i drugih zemalja (možebitnih ili novoprimljenih članica NATO-a) bila je svojedobno stalno niska podrška domaće javnosti ulasku zemlje u NATO pakt, ali za razliku od slovenskoga stanovništva, u kojem priključenje Slovenije NATO-u uglavnom nije podržavala mlađa populacija, u Hrvatskoj mlađi naraštaj velikim dijelom o tome nema definiran stav (Dijagram 3).¹⁶

Izvor: Centar za strateške sigurnosne studije "DEFIMI", 2007.

Naime, iz rezultata istraživanja vidi se kako čak 39% ispitanika (za razliku od prosječno 13-14% ukupne anketirane populacije, prikazane u Dijagramu 1) nije imalo definiran stav o uključivanju Republike Hrvatske u NATO, iz čega se može zaključiti kako je velik dio mlađe populacije iskazao nezainteresiranost za tu problematiku. Gotovo podjednaki broj studenata koji podržavaju pristupanje RH NATO-u (33%) i koji su protiv toga (28%) na svojevrsan način potvrđuje opću podijeljenost oko toga pitanja koja vlada u hrvatskom društvu.

Iako je u slučaju kontinuirano niske podrške domaće javnosti ulasku zemlje u NATO pakt djelomično riječ o percepciji malo vjerojatne vojne prijetnje teritoriju Republike Hrvat-

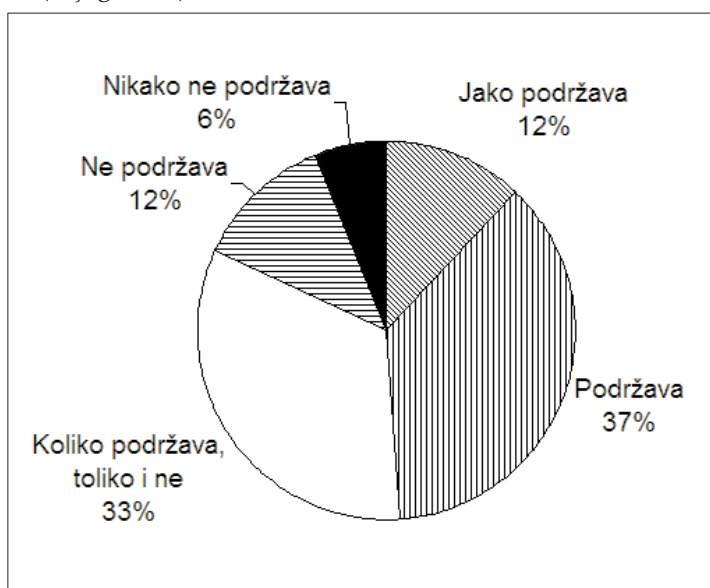
DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

DIJAGRAM 4
Podržavate li ulazak
Hrvatske u NATO?

ske, uzroke takvim stavovima treba potražiti prije svega u još nedovoljnom razumijevanju mjesta i uloge NATO-a u suvremenoj konstelaciji međunarodnih odnosa¹⁷ te nespremnosti žrtvovanja za njegove opće vrijednosti.¹⁸ Nemalu ulogu na formiranje stavova javnosti imaju i dnevno-politički događaji te izjave čelnika drugih zemalja, osobito iz Jugoistočne Europe.¹⁹

Nove prezentacijske strategije, uz već navedena događanja u susjedstvu Republike Hrvatske koja su im dodatno pogodovala, rezultirale su znatnim povećanjem pozitivnoga stava prema hrvatskom uključenju u NATO kod većeg dijela javnosti (Dijagram 4).²⁰

Valja naglasiti kako je problematika kolektivne sigurnosti i moguće pristupanje NATO-u usko povezana s percepcijom javnosti o mjestu i ulozi Republike Hrvatske u međunarodnoj zajednici, odnosima u regiji Jugoistočne Europe, ali isto tako i uz razna unutarnjepolitička, gospodarska i sociološka pitanja. Upravo na tom području djeluje niz nevladinih udruga različite profilacije, koje daju dodatnu težinu općoj percepciji javnosti pitanjima od vitalnoga društvenog značenja, uključujući i problematiku kolektivne obrane i pristupanja Hrvatske NATO-u. Naime, jedan od najekspoziranijih dijelova hrvatskoga društva u javnosti svakako su nevladine udruge, koje su diferenciranoga društveno-socijalnog interesa, političkoga i kulturološkog opredjeljenja, pa su samim time i njihovi stavovi prema uključivanju Republike Hrvatske u NATO vrlo različiti – od potpunoga i bezrezervnoga prihvaćanja, preko više ili manje izraženoga skepticizma, do *a priori* odbacivanja te inicijative u bilo kakvu obliku i sadržaju.

Nevladine udruge i NATO

Nevladine udruge relativno su nova pojava u hrvatskom društvenom životu, nastala razvojem demokratskoga društva, zbog čega još uvijek nije na odgovarajući način regulirana njihova javna djelatnost (konkretnije, njihovo funkcioniranje počelo se zakonski regulirati tek nakon 2000. godine). Jednako tako nije bilo u odgovarajućoj mjeri regulirano pitanje financiranja nevladinih udruga te profitnost ili neprofitnost njihove djelatnosti, što je bio jedan od razloga stvaranja mnogih nevladinih udruga vrlo raznolika profila sredinom 1990-ih godina. U Republici Hrvatskoj registrirane su 31 752 nevladine udruge, međutim svojevrsna rezerviranost vlasti prema njihovu djelovanju (osobito sredinom i krajem 1990-ih godina, kada su nevladine udruge u pojedinim državnim strukturama doživljavane kao politički konkurenti i protivnici) u određenoj je mjeri pasivizirala i marginalizirala njihovu djelatnost, tako da ih stvarno djeluje znatno manje, pa se na hrvatskoj društvenoj sceni iskristaliziralo relativno malo utjecajnih nevladinih udruga koje se bave problematikom izgradnje civilnoga društva, razvojem demokracije i na taj način djeluju kao manje ili više učinkovit korektor vlasti. Pojedine udruge često istupaju u javnosti na raznim medijima, što nerijetko dovodi da opširnih polemika o pojedinim pitanjima društvenoga života, pa i preispitivanja nekih političkih i gospodarskih odluka vladajućih struktura.²¹ Time su stvorene pretpostavke za daljnju demokratizaciju hrvatskoga društva, a ujedno su se pojedine nevladine udruge nametnule kao nezaobilazan čimbenik u vanjskoj i unutarnjoj politici i u hrvatskom gospodarstvu (npr. u listopadu 2002. godine potaknuta je inicijativa o uključivanju nevladinih organizacija u sve faze procesa donošenja zakona, osim glasanja, što se u praksi konkretiziralo sudjelovanjem predstavnika nevladinih udruga u radu pojedinih saborskih odbora).

Određen broj nevladinih udruga koje svoj interes pronalaze u razvoju civilnoga društva, prema uključivanju Republike Hrvatske u NATO ima indiferentan stav, međutim mirovne udruge, udruge s programom djelovanja izrazito pacifističke orijentacije, jednako kao i većina udruga proizašlih iz Domovinskog rata i drugih veteranskih udruga, itekako su zainteresirane za tu opciju, jer u većoj ili manjoj mjeri znači važnu platformu njihova društvenog angažmana. Njihovi stavovi iznošeni povremeno u sredstvima javnoga priopćavanja dodatno utječu na kreiranje javnoga mišljenja o toj problematici, jer se u ovom slučaju radi o udrugama koje su po rezultatima istraživanja ujedno i najpoznatije nevladine organizacije u Republici Hrvatskoj i samim time imaju odgo-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

varajuću društvenu, političku i socijalnu težinu.²² Tome u prilog govori činjenica kako se stav javnosti prema ocjenjivanju mjesta i uloge nevladinih organizacija postupno mijenja na bolje, tako da gotovo tri četvrtine građana Hrvatske izražava pozitivan opći stav o radu nevladinih organizacija (73,2% od ukupnoga broja anketiranih smatra nevladine organizacije izrazito korisnim ili donekle korisnim), dok ih je samo 1,3% anketiranih smatralo štetnim ili izrazito štetnim²³ (Franc i Šakić, 2005., 26).

ISTRAŽIVAČKI NALAZI

U ožujku 2007. godine Centar za strateške i sigurnosne studije "DEFIMI" u suradnji s Institutom za istraživanje i razvoj obrambenih sustava MORH-a proveo je istraživanje stavova nevladinih udruga koje se bave problematikom civilnoga društva i razvoja demokracije (te su samim time uključene u političke procese Republike Hrvatske), pojedinih veteranskih udruga, ali i dijela udruga specijaliziranih usmjerenja (npr. ekoloških, regionalnih, interesnih, kulturoloških i sl.) o uključivanju Hrvatske u NATO. Cilj je bio prikazati kakvi su stavovi i kakvo je mišljenje nevladinih udruga o ulasku Hrvatske u taj savez i kako bi se to moglo odražavati na ukupne sigurnosne i obrambene sposobnosti Republike Hrvatske. Istraživanje je provedeno na aktivnim udrugama civilnoga društva koje se bave pitanjima ljudskih prava, ravnopravnosti spolova, zaštite okoline, te zaštite prava veterana i invalida Domovinskog rata, a realizirano je anketnim upitnikom na uzorku od 100 nevladinih udruga iz cijele Hrvatske u ožujku 2007. Ispitni uzorak činilo je 100 predstavnika (iz svake nevladine udruge po jedan) iz slučajno odabranih nevladinih udruga, koje se mogu razvrstati u tri približno slične skupine, i to (Tablica 2):

- mirovne udruge ili udruge koje u svom programu i društvenom angažmanu imaju jasno izraženu pacifističku orijentaciju
- veteranske udruge i udruge proistekle iz Domovinskog rata
- ostale udruge – uglavnom specijalizirane na uža područja društvenog angažmana, kojima obrambeno-sigurnosna problematika nije primarni interes.

Na izbor problema istraživanja utjecalo je očekivanje pozivnice za punopravno članstvo Republike Hrvatske u NATO savezu, jer je Hrvatska uspješno zaključila treći ciklus MAP-a²⁴ i ispunila sve uvjete za stupanje u punopravno članstvo. Problematika istraživanja proširena je i na druga sigurnosno-politička pitanja, koja se prije svega odnose na geostrateški položaj Hrvatske i na ostale društvene posljedice ulaska (ili neulaska) Hrvatske u NATO.

Mirovne udruge	Veteranske udruge	Ostale udruge
Centar za mir Osijek	Hrvatski časnički zbor	GONG
Centar za mirovne studije	Udruga civilne zaštite	Hrvatsko debatno društvo
Hrvatski helsinški odbor	Hrvatski ceh zaštitara	OIKOS
Transparency International B.a.B.e.	Udruga narodne zaštite	Hrvatsko novinarsko društvo
Centar za civilne inicijative	Hrvatsko društvo za vojnu medicinu	Hrvatsko meteorološko društvo
Centar za mir i nenasilje	Udruga hrvatski redarstvenik – Pitomac	Udruga kriminalista
Centar za ženske studije	Udruga Bilogora – Papuk	Psihološka komora
Centar za građanske inicijative Poreč	Hrvatski časnički zbor Rijeka	Udruga hrvatskih sudaca
CIMA Hvar	Udruga "Domovinski rat"	Hrvatska alternativa
Centar za žene žrtve rata	Društvo logoraša Domovinskog rata	Udruga Barbarinac
"Denormativ"	Prvi hrvatski redarstvenik	Beuz udruga
Građanska inicijativa Split	Nacionalni savez mladih Hrvatske	"Caput Insulae Beli"
Koalicija za promociju i zaštitu ljudskih prava	Udruga dragovoljaca HOS-a	Udruga "čiopa"
Nezavisni mladi Kutine	Udruga 153. brigade	Dravska liga
Udruga za demokratsko društvo	Udruga hrvatskih branitelja	Eko liburnija
Zaklada za razvoj civilnog društva	Udruga hrvatskih dragovoljaca domovinskog rata	Eko-eko udruga
ZaMirNET	ZUHDDR	Europski dom Dubrovnik
Amnesty International	HVIDR-a	Europski dom Slavonski Brod
Antiratna kampanja Hrvatske	Branitelji Hrvatske	Europski dom Zagreb
Gradanski odbor za ljudska prava	Hrvatska udruga roditelja poginulih branitelja	Europski pokret Split
Gradanski odbor "Povratak kući"	Društvo hrvatski vojnik	Udruga hrvatskog identiteta i prosperiteta
Hrvatska uljudba	"Hrvatski Domobran"	Hrvatsko toksikološko društvo Zagreb
Mirovna grupa mladih "Dunav"	Savez antifašističkih boraca i antifašista RH	Humanitarna zaklada Hrvatski forum
Odbor za ljudska prava Karlovac	Hrvatska udruga razvojačenih branitelja	Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj
Organizacija za građanske inicijative	Savez hrvatskih ratnih veterana	"Juris Protecta"
SIGMA centar	Udruga zaštite digniteta Domovinskog rata	Liga Humanitas
Centar za kulturu mira i ljudska prava "Lice mira"	Nezavisna udruga hrvatskih branitelja oboljelih od PTSP-a	Lions Club
		Udruga udovica hrvatskih branitelja
		Matica umirovljenika
		Organizacija za integritet i prosperitet Split
		Osječki zeleni
		Planet Zemlja
		Planinarski savez
		Udruga Podravina
		Udruga Moslavina
		Savez izviđača Hrvatske
		Udruga za ekologiju i kulturu
		Udruga podravske studenata Osijek
		Volonterski centar Zagreb
		Zelena mreža aktivističkih grupa
		Zelena akcija
		Zelena Istra
		Ženska mreža
		"Živa zemlja"

❶ **TABLICA 2**
Popis nevladinih udruuga u istraživačkom uzorku

Spoznajni ciljevi istraživanja opredijeljeni su kao deskriptivni²⁵ i klasifikacijski (dobiti uvid za svaku od operacionaliziranih odrednica mišljenja i stavova), dok su pragmatični ciljevi bili usmjereni na korist od istraživanja za vladine i nevladine organizacije kako bismo se informirali o smjeru razmišljanja nevladinih udruuga o pristupu Republike Hrvatske NATO-u.

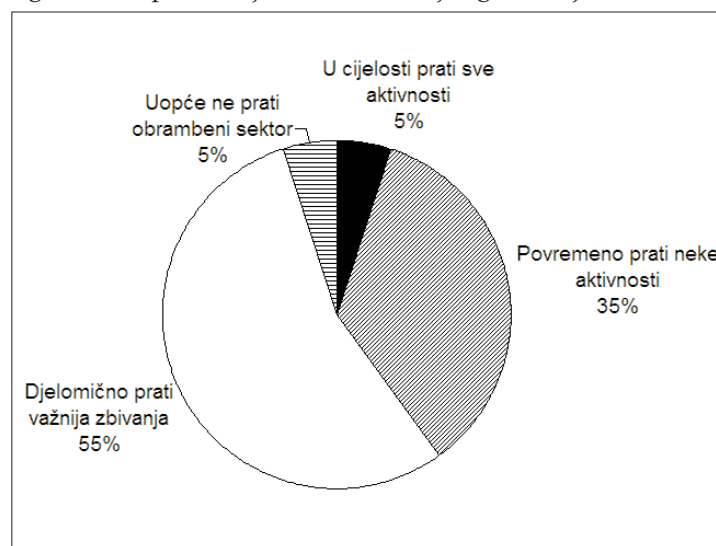
Po generalnoj hipotezi, nevladine udruge načelno ne podržavaju ulazak Hrvatske u NATO savez jer smatraju kako ulazak Republike Hrvatske u punopravno članstvo NATO-a neće u većoj mjeri pozitivno utjecati na razvoj ukupnih sigurnosnih sposobnosti Hrvatske, iz čega su izvedene kolateralne hipoteze:

– veću potporu ulasku Hrvatske u NATO savez pokazuju udruge vezane uz Domovinski rat, a manje ostale nevladine udruge

– veću potporu ulasku Hrvatske u NATO pokazuju udruge koje detaljno i redovito prate zbivanja i aktivnosti u obrambeno-sigurnosnom sektoru Republike Hrvatske, dok veći skepticizam pokazuju one udruge koje taj sektor prate povremeno i nesustavno ili ga uopće ne prate.

Anketiranje je započelo uvodnim pitanjem: "Pratite li događanja u sigurnosnom sektoru Republike Hrvatske?" (Dijagram 5), kako bi se mogla procijeniti zainteresiranost pojedinih nevladinih udruga za aktivnosti i događanja na tom području, uključujući obveze i prednosti koje bi Hrvatska mogla imati u slučaju priključenja NATO-u u prvom redu kao sigurnosno-političkoj međunarodnoj organizaciji.

➔ DIJAGRAM 5
Praćenje sigurnosno-obrambenog sektora od nevladinih udruga u % anketiranih

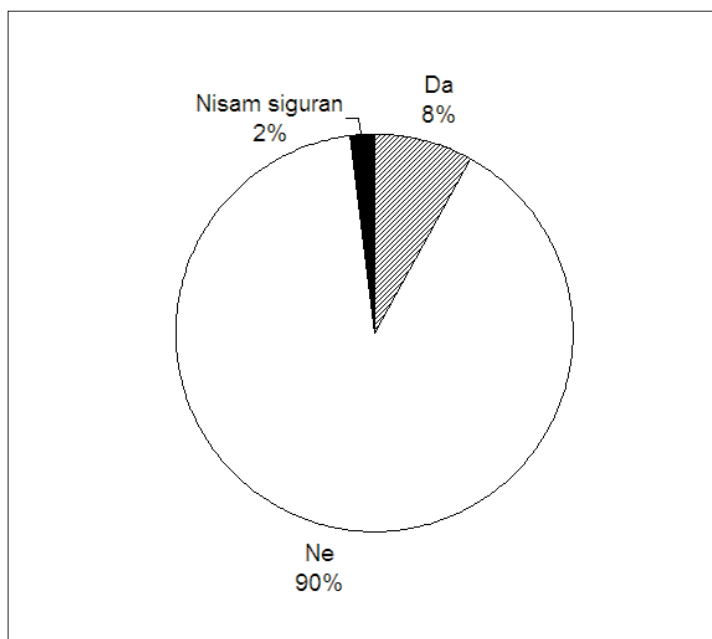
Izvor: Centar za strateške sigurnosne studije "DEFIMI", 2007.

Rezultati istraživanja pokazali su kako praćenje sigurnosno-obrambenoga sektora Republike Hrvatske i njezinih oružanih snaga uglavnom nije primarni interes velikoga dijela anketiranih nevladinih udruga, jer se najveći broj anketiranih (55%) izjasnio kako djelomično prati važnija događanja u sigurnosno-obrambenom sektoru, a nešto manji broj (35%) izjasnio se da povremeno prati neke aktivnosti u tom sektoru.

DIJAGRAM 6
Smatrate li da Hrvatska treba pristupiti NATO-u?

U podjednakom omjeru sigurnosno-obrambeni sektor prati se u cijelosti (5% ispitanika) ili se uopće ne prati (5%).

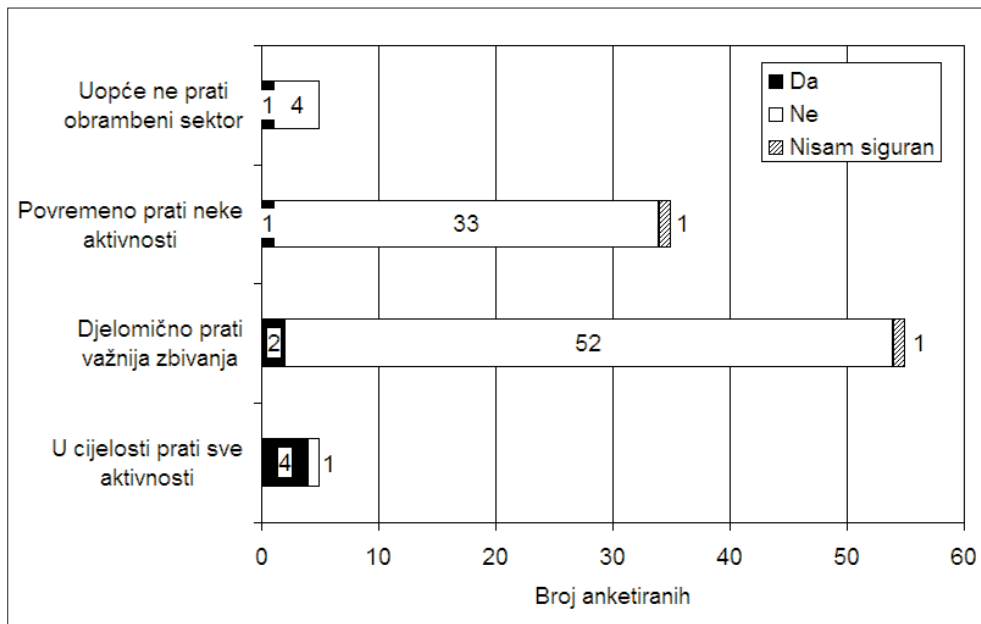
Treba li Hrvatska postati članica NATO ili ne – bilo je ključno pitanje ovog istraživanja, a operacionalizirano je s obzirom na pozitivno ili negativno mišljenje o tome (Dijagram 6).

Izvor: Centar za strateške sigurnosne studije "DEFIMI", 2007.

Rezultati istraživanja pokazali su da čak 90% anketiranih pripadnika nevladinih udruga ne želi ulazak Hrvatske u NATO, samo je 8% bilo za ulazak Hrvatske u NATO, a oko 2% izjasnilo se kako nije sigurno ili zainteresirano za tu problematiku, čime je potpuno potvrđena generalna hipoteza. Valja naglasiti kako su u najvećoj mjeri protiv uključivanja Republike Hrvatske u NATO bili anketirani članovi iz onih nevladinih udruga koje su se izjasnile da uopće ne prate obrambeni sektor ili djelomično prate pojedina događanja u oružanim snagama i obrambenom sektoru (Dijagram 7).²⁶

Iz navedenih odgovora očito je kako pozitivan stav o pristupanju Hrvatske NATO-u ima većina anketiranih koja u cijelosti prati sigurnosno-obrambeni sektor Republike Hrvatske (80% iz te skupine), dok druge skupine izražavaju zamjetniju skeptičnost prema tom pitanju. U skupini koja se izjasnila kako uopće ne prate obrambeno-sigurnosni sektor rezultati ispitivanja suprotni su u odnosu na skupinu koja ga prati u cijelosti (80% ispitanika iz te skupine ne podržava pristupanje Hrvatske NATO-u).

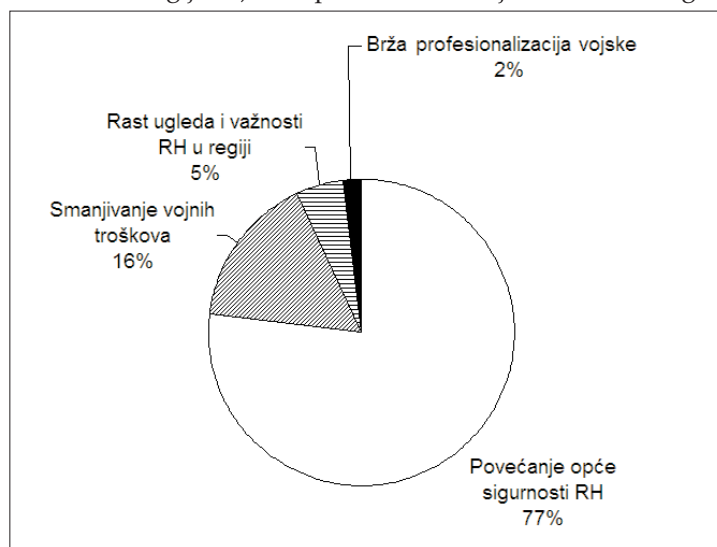

DIJAGRAM 7
Smatrate li da Hrvatska treba pristupiti NATO-u?

Izvor: Centar za strateške sigurnosne studije "DEFIMI", 2007.

U sljedećem pitanju tražilo se očitovanje o razlozima za pristupanje NATO-u, a na njega su odgovarali svi ispitanici, bez obzira na to jesu li se izjasnili kao protivnici pristupanja Hrvatske NATO-u ili kao pristaše. Kao mogući izbor ponuđeni su sljedeći odgovori (Dijagram 8): a) povećanje opće sigurnosti RH; b) smanjivanje vojnih troškova; c) rast ugleda i važnosti RH u regiji i d) brža profesionalizacija oružanih snaga.

DIJAGRAM 8
Osnovni razlozi pristupanja NATO-u

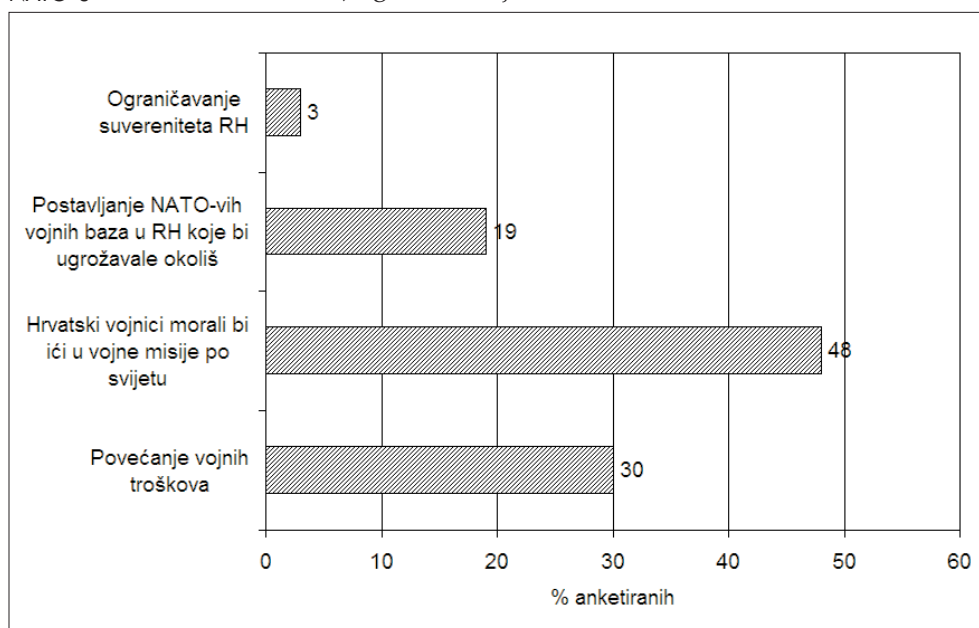
Izvor: Centar za strateške sigurnosne studije "DEFIMI", 2007.

Najveći broj anketiranih (77%) smatra kako se pristupanjem NATO-u ostvaruje povećanje opće sigurnosti Republike Hrvatske, dok su ostali razlozi za pristupanje od sekundarnoga značenja, iako dosta velik broj ispitanika (16%) smatra kako bi uključivanjem u tu asocijaciju bila znatno smanjena izdvajanja za potrebe obrane. Malen broj anketiranih (5%) misli da bi pristupanje NATO-u pozitivno utjecalo na rast ugleda i važnosti Republike Hrvatske u regiji, a još manji na uvođenje profesionalne vojske (2%).

Isto tako, od svih ispitanika tražilo se i obrazloženje razloga za nepristupanje NATO-u, bez obzira na to jesu li se izjasnili za priključenje ili protiv priključenja toj asocijaciji. Obrazloženje odgovora zatraženo je i od velikoga broj udruga koje se suprotstavljaju. Ponuđeni su sljedeći odgovori (Dijagram 9):

- a) povećanje vojnih troškova
- b) hrvatski vojnici morali bi sudjelovati u vojnim misijama po cijelom svijetu
- c) postavljanje vojnih baza NATO-a koje bi ugrožavale okoliš
- d) ograničavanje suvereniteta RH.

DIJAGRAM 9
Razlozi nepristupanja
NATO-u

Izvor: Centar za strateške sigurnosne studije "DEFIMI", 2007.

Iz odgovora anketiranih vidi se kako najveći broj (48%) smatra da bi hrvatski vojnici po diktatu NATO-a morali sudjelovati u vojnim misijama (uključujući i borbene operacije) izvan Republike Hrvatske, što je za njih apsolutno neprihvatljivo.

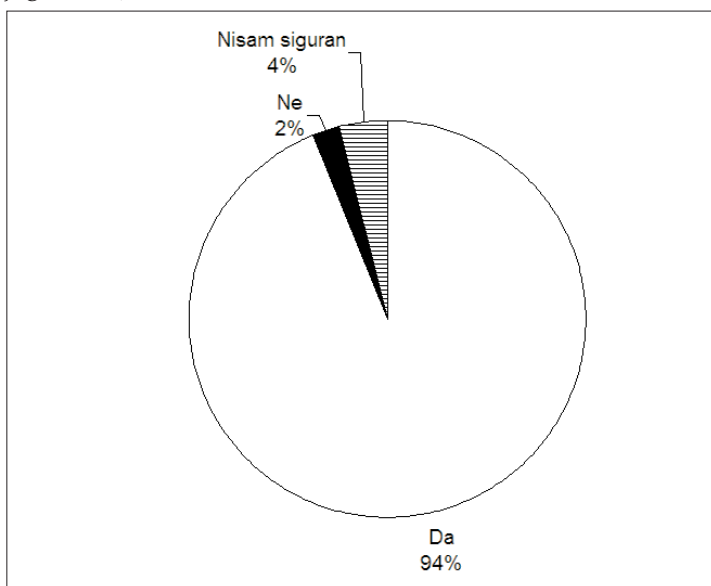
DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

vo, ne samo zbog ugrožavanja života hrvatskih vojnika nego prije svega zbog povećane osjetljivosti Republike Hrvatske na terorističke prijetnje ako bi se njezini vojnici angažirali na neuralgičnim točkama iz kojih mogu doći teroristi. Gotovo trećina anketiranih uvjerena je da bi priključivanjem NATO-u Hrvatska morala izdvajati znatno veća sredstva za obrambene potrebe i vojni proračun od dosadašnjih, a nemali broj smatra kako bi Hrvatska postala poželjna za izgradnju NATO-vih baza, koje bi utjecale na čistoću i sklad okoliša, a samim time i na ukupnu kvalitetu življenja na ovim prostorima. Time bi, između ostalog, na najneposredniji način bila ugrožena i naša glavna gospodarska grana – turizam. Tek vrlo malen broj anketiranih zabrinut je za suverenitet Republike Hrvatske i smatra kako bi priključivanje NATO-u dovelo do njegovog znatnijeg ograničavanja.

Na kraju je postavljeno pitanje o potrebi raspisivanja referenduma o priključivanju Republike Hrvatske NATO-u (Dijagram 10).

DIJAGRAM 10
Smatrate li da treba raspisati referendum o priključivanju RH NATO-u?

Izvor: Centar za strateške sigurnosne studije "DEFIMI", 2007.

Velika većina ispitanika misli kako je referendum potreban (94%), dok je protiv referenduma (ili je smatralo kako nije potrebno njegovo raspisivanje) bilo samo 2% ispitanika, što je svojevrsna dodatna potvrda aktivnostima nevladinih udruga na otvaranju široke javne rasprave o tom pitanju.²⁷ Većina nevladinih udruga misli kako javna rasprava kasni, a itekako je potrebna da bi se građanima prije raspisivanja referenduma (o čijoj nužnosti – po rezultatima istraživanja – vlada gotovo nepodijeljeno mišljenje) predstavile potpune, točne i nepri-

strane informacije o koristima i troškovima ulaska ili neulaska Hrvatske u NATO.

ZAKLJUČCI

1. Kao jedan od temeljnih zaključaka istraživanja, iskristalizirala se činjenica kako velika većina nevladinih udruga iz istraživačkog uzorka ne podupire članstvo Republike Hrvatske u NATO-u. U tom kontekstu osobito dolazi do izražaja podatak kako više skepticizma prema uključivanju Hrvatske u NATO pokazuju upravo udruge koje obrambeno-sigurnosni sektor i s time povezanu problematiku priključenja Republike Hrvatske NATO-u kao prvenstveno sigurnosno-političkom savezu ne prate kontinuirano niti im je to prvotni interes.

2. Pozitivnim aspektima priključenja Republike Hrvatske NATO-u većina ispitanika smatra u prvom redu povećanje opće sigurnosti zemlje i manjim dijelom smanjivanje izdvajanja za troškove obrane, dok je među negativnostima pridruživanja na prvom mjestu uvjerenje kako bi hrvatski vojnici morali sudjelovati u vojnim misijama po cijelom svijetu, čime se stvara rizik nepotrebnih ljudskih gubitaka, ali i mogućnosti da Republika Hrvatska postane objekt terorističkih napada, što bi bilo pogubno za njezinu opću sigurnost i temelje nacionalnoga gospodarstva. Isto tako, veći broj ispitanika misli da bi pridruživanje NATO-u povećalo izdvajanja za potrebe obrane, a manji da bi se pridruživanjem ti troškovi smanjili.

3. U istraživanju je jasno izražen stav većine nevladinih udruga kako inzistiraju na široko organiziranoj javnoj raspravi o ulasku Republike Hrvatske u NATO (i njezinu punom medijskom praćenju), koja bi prethodila raspisivanju referenduma. Gotovo sve nevladine udruge *a priori* odbacuju mogućnost ulaska Republike Hrvatske u NATO pakt bez raspisivanja referenduma o tom pitanju. U tom kontekstu, upućeni su i prigovori na račun relevantnih državnih institucija zbog bezrezervne podrške odluka NATO summita u Rigi održanog u studenom 2006. o proširenju Saveza novim članicama tijekom 2008. godine (među kojima bi trebala biti i Republika Hrvatska), a da se o tome nije provela široka javna rasprava.

4. Opći je stav nevladinih udruga kako nužno potrebna javna rasprava kasni, a Vlada RH ima dužnost i odgovornost što prije pripremiti i predstaviti građanima potpune, točne i nepristrane informacije o koristima i troškovima ulaska ili neulaska Hrvatske u NATO savez te o mogućim drugim sustavima sigurnosti, kao i o troškovima njihova razvoja.

BILJEŠKE

¹ Ti su zahtjevi osobito došli do izražaja prilikom zasjedanja Savjeta NATO-a u prosincu 1964., na kojem se jasno i nedvosmisleno istakla potreba za revizijom ciljeva i zadataka Saveza. Ključna stavka za generiranje svojevrsne unutarnje krize bio je zahtjev SAD-a da se stvore višestrani nuklearni arsenali, kojim se SR Njemačkoj posredno omogućavalo da dođe do nuklearnog oružja. Tom se prijedlogu vrlo energično suprotstavila Francuska, koja je već ranije započela vlastiti razvoj nuklearnog oružja, a nacionalne interese usmjerila na svoju inauguraciju u svojstvu europske sile. Taj unutarnji sukob rezultirao je vojnim povlačenjem Francuske iz sastava NATO-a 1966. godine.

² "Kooperativna sigurnost je strateški sustav koji se formira oko nukleusa liberalnih demokratskih država, povezanih u mreži formalnih, odnosno neformalnih saveza i institucija, koje karakterizira dijeljenje istih vrijednosti, te praktična i transparentna ekonomska, politička i obrambena suradnja" (citirano u Petrišić, 2006., 31). Drugim riječima, riječ je o daljnjoj evoluciji aktualnog sustava kolektivne sigurnosti.

³ Prvi institucionalni korak u tom smjeru bio je Washingtonski sastanak u travnju 1999., na kojem je postavljena vizija Saveza za 21. stoljeće: veći, sposobniji i fleksibilniji Savez, posvećen kolektivnoj obrani i sposoban za obavljanje novih zadaća, uključujući sprečavanje kriza i upravljanje krizama. Ove postavke prihvaćene su u obliku Inicijative o razvoju obrambenih sposobnosti (DCI), koje su dobile konkretnu razradbu na Praškom summitu 2002. u obliku Praške obvezujuće izjave o sposobnostima (The Prague Capabilities Commitment). Tim dokumentom saveznice su se obvezale da će poboljšati ključne vojne sposobnosti, i to na područjima strateških zračnih i pomorskih snaga, opskrbe gorivom zrak-zrak, postrojbi za potporu i logistiku borbenim postrojbama, radarskoga nadgledanja zračnoga prostora, komunikacija i zapovijedanja te kapaciteta za NBK obranu i onesposobljavanje neprijateljske zračne obrane.

⁴ Na Praškom summitu je, osim poboljšanja ključnih vojnih sposobnosti NATO-a, drugi obrambeni aspekt bio osnivanje snaga za brzi odgovor (NRF), odnosno stvaranje interoperabilne postrojbe jačine do 21 000 vojnika, opremljene modernom opremom, naoružanjem i komunikacijskim sredstvima, te sposobne djelovati na kopnu, moru i u zraku u svim borbenim uvjetima, koja bi se mogla angažirati na nekom kriznom području u roku od 5 dana i samostalno održavati 30 dana.

⁵ "Trumanov NATO bio je utemeljen na nadmoći, obrani i vodstvu. Clintonov NATO okrenuo se prisili, napadu i nadzoru" (Plevnik 1999., 49).

⁶ NATO-va uprava pod političkom transformacijom smatra u prvom redu organizacijsko prilagođavanje novim svjetskim političkim okolnostima, ali i inzistiranje na uvriježenom sustavu demokratskih vrijednosti uobičajenih u zemljama Zapadne Europe (izlaganje pomoćnika glavnog tajnika NATO-a za obrambenu politiku i planiranje, Johna Colstona, u Časničkom domu vojarne "Petar Zrinski" u Zagrebu, 20. ožujka 2007.).

⁷ "Prihvat novih kandidata znači da svaki budući korak proširenja mora značiti povećanje snage Saveza. Novi član ne može od Saveza imati samo korist. Korist se mora prvenstveno očitovati u sadašnjoj i

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

budućoj ulozi Saveza, zato je odlučujuće da se zadrži kriterij korisnog prirasta. Ako zemlja kandidat tu korist ne pruža Savezu, ne smije joj se sa strane NATO-a davati nikakva nada za pristup. Argument da zemlja već dugo godina nastoji pristupiti Savezu ne može biti uvjerljiv" (Kamp, 2004.).

⁸ Nakon tragičnih terorističkih napada u New Yorku i Washingtonu 11. rujna 2001. godine euroatlantski odnosi ušli su u novu, potpuno drugačiju, fazu, iz čega su izvedeni zaključci kako toga dana nije završen samo Hladni rat nego i posthladnoratovsko razdoblje ("NATO u 21. stoljeću – izazovi i perspektive", 2006., 5).

⁹ Nema nikakve sumnje kako je jedna od najučinkovitijih takvih operacija bila NATO-va intervencija u bivšoj Jugoslaviji kako bi se zaustavio rat na Kosovu (pod kodnim nazivom "Allied Force"). Ta je operacija u konačnici rezultirala uklanjanjem Miloševićeva ekspanzionističkog režima i otvorila perspektive demokratskog razvoja Srbije te time na najneposredniji način pridonijela stabilizaciji cjelokupnoga prostora Jugoistočne Europe.

¹⁰ "Integracija u NATO jedan je od glavnih ciljeva hrvatske vanjske i sigurnosne politike. Ulaskom u Partnerstvo za mir i Euroatlantsko vijeće Hrvatskoj se pruža mogućnost intenzivnog razvoja s NATO-m kao organizacijom, te s njegovim članicama pojedinačno" (Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske, 2002.).

¹¹ "Procesi širenja Europske unije i NATO-a vode k daljnjem učvršćivanju europske stabilnosti i sigurnosti, a za Hrvatsku su najvažniji međunarodni proces" (Združena doktrina, 2006., 13).

¹² Potrebno je naglasiti kako do sada u Republici Hrvatskoj nisu provedena opširnija znanstvena istraživanja koja bi dala relevantne podatke o stavovima javnosti pristupanju Hrvatske u NATO savez, već se u skladu s određenim političkim i sociološkim potrebama povremeno provode anketiranja određenog uzorka javnosti (manje ili više reprezentativnog), za što se angažiraju specijalizirane agencije. U dijagramu su prikazani rezultati anketiranja po mjesecima od travnja 2006. do ožujka 2007. godine, koje je periodično provodila agencija "Promocija Puls" na uzorku od 1000 do 1100 telefonski anketiranih ispitanika. Odabir ispitanika bio je slučajna, bez ciljne populacije.

¹³ Znanstvena istraživanja javnoga mišljenja o ulasku Slovenije u NATO od 1997. do 2004. permanentno je provodio Center za raziskovanje javnoga mnjenja in množičnih komunikacij s Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani. Praćenje javnoga mišljenja realiziralo se na dva načina ispitivanja – mjesečnim telefonskim anketama u sklopu projekta "Politbarometer" i povremenim terenskim istraživanjima u sklopu projekta "Nacionalna in mednarodna varnost" (1999., 2001. i 2003. godine) te projekta "Stališča Slovencev o pridruženju Evropski uniji in NATO".

¹⁴ Podaci u dijagramu predstavljaju godišnji prosjek rezultata dobivenih istraživanjem u okviru projekta "Politbarometer". Istraživanje je provedeno na uzorku od 900 do 1000 punoljetnih državljana Slovenije metodom telefonske ankete (Slovenija in NATO, 2007., 4-6).

¹⁵ Istraživanje je proveo Obramboslovni raziskovalni center Inštituta za družbene vede Univerze v Ljubljani u siječnju 2002. godine na

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

uzorku od oko 1000 ispitanika, koji su po svom nahodjenju vrednovali ponuđene oblike prijetnji bodovima od 1 do 4, s time da je najmanja prijetnja nosila 1 bod, a najveća 4. Aritmetička sredina dobivenih rezultata dala je klasifikaciju prijetnji kako je prikazano u tablici. Ispitivanja su provedena 1999. i 2001. godine.

¹⁶ Istraživanje je proveo Centar za strateške sigurnosne studije "DEFIMI" metodom anketnog upitnika na studentima Zagrebačkog sveučilišta u ožujku 2007. godine. Ispitni uzorak činio je 1051 student, od kojih je 11% studiralo prirodne znanosti, 25% društvene i humanističke znanosti, 33% tehničke i biotehničke znanosti, 20% biomedicinske, a 11% ih je bilo na umjetničkim akademijama.

¹⁷ Centar "DEFIMI" je od siječnja do srpnja 2005. godine proveo istraživanja javnoga mišljenja o sigurnosnoj kulturi u Republici Hrvatskoj na 600 ispitanika. Anketiranje je provedeno u Osijeku, Rijeci, Splitu i Zagrebu, a ciljane populacije nije bilo. Rezultati ankete pokazali su kako vrlo visok postotak ispitanika poznaje osnovne pojmove vezane uz obrambena pitanja (89,8% znalo je što je vojni proračun, 87,8% što su oružane snage, 73,2% znalo je definirati nacionalnu sigurnost i sl.), međutim o problematici pridruživanja NATO-u nisu bili toliko informirani, pa je samo 43,6% ispitanika znalo što je uopće NATO, o Partnerstvu za mir znalo je samo 5,2% ispitanika, za Bijelu knjigu o obrani čulo je 15,6%, a transparentnost obrane moglo je definirati 36,3% ispitanika (Mihaljević, 2005., 21).

¹⁸ U istom istraživanju velika većina ispitanika (85,7%) iskazala je važnost potrebe obrane Republike Hrvatske i spremnost žrtvovanja za ostvarenje toga cilja, međutim samo 10,1% ispitanika izrazilo je spremnost za žrtvovanje ciljevima NATO-a (Mihaljević, 2005., 22).

¹⁹ Npr. ankete su pokazale znatno povećanje popularnosti NATO-a među hrvatskim pučanstvom nakon izbora potpredsjednika SRS-a Tomislava Nikolića za predsjednika Narodne skupštine Srbije 8. svibnja 2007. i njegovih neumjerenih političkih izjava.

²⁰ Ispitivanje je provela agencija GfK na uzorku od 1000 ispitanika telefonskom metodom uz pomoć kompjutera (CATI).

²¹ Najvažnijim događajem u tom kontekstu može se smatrati prolongiranje (odnosno zaustavljanje) realizacije projekta "Družba Adria" 2005. godine, koji je zaustavljen vrlo intenzivnim aktivnostima pokreta za očuvanje Jadrana u koji su se ujedinile nevladine organizacije Eko Kvarner, Zelena akcija i Zelena Istra.

²² U skladu s rezultatima istraživanja koja je proveo Institut "Ivo Pilar" za potrebe Academy for Educational Development, najpoznatije nevladine udruge jesu one koje se bave problematikom branitelja i stradalnika Domovinskog rata (39,2% ispitanika moglo je imenovati i obrazložiti djelatnost barem jedne od tih udruga). Nevladine organizacije koje se bave problematikom političkih kampanja i radom političkih struktura na trećem su mjestu, nakon ekoloških udruga, a 33% ispitanika moglo je imenovati i obrazložiti djelatnost neke od tih udruga (Franc i Šakić, 2005., 10).

²³ U usporedbi navedenih rezultata s podacima koje je utvrdila agencija GfK u travnju 2002. godine ("Stavovi prema nevladinim organizacijama u Hrvatskoj" – GfK 2002.) evidentno je da se u među-

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

vremenu udio građana koji imaju pozitivan opći stav prema radu nevladinih organizacija povećao (sa 61,2% na 73,2%), dok se smanjio udio građana s neutralnim stavom (sa 31,5% na 21,2%) i udio građana s negativnim općim stavom prema radu udruga (sa 3,3% na 1,3%).

²⁴ Akcijski plan za NATO (Membership Action Plan) jest mehanizam priprema zainteresiranih zemalja kandidata za ulazak u NATO, definiran 1999. godine na skupu u Washingtonu. Do sada je sedam zemalja postalo punopravnim članicama NATO-a uz pomoć MAP-a. Hrvatska se u taj proces uključila u svibnju 2002. godine i trenutačno se nalazi u četvrtom ciklusu MAP-a.

²⁵ Dobiti opći uvid u mišljenje i stavove nevladinih udruga o ulasku Republike Hrvatske u NATO savez.

²⁶ U navedenom dijagramu prikazani su rezultati komparativne analize Dijagrama br. 5 i br. 6. Drugim riječima, na isto pitanje ("Smatrate li da Hrvatska treba pristupiti NATO-u?") raspoređeni su odgovori po skupinama iz Dijagrama br. 5.

²⁷ Na inicijativu Centra za mirovne studije i Centra za mir, nenasilje i ljudska prava, 22. ožujka 2007. godine upućeno je otvoreno pismo Vladi, Saboru i predsjedniku Republike, koje su potpisale 32 nevladine udruge, a u kojem se izražava zabrinutost zbog najave ulaska Hrvatske u NATO bez prethodno raspisanoga referenduma i otvaranja javnoga dijaloga po tom pitanju. Inicijatori pisma i nevladine udruge koje su ih u njemu podržale smatraju neprihvatljivim i netransparentnim odlučivanje o tako važnoj odluci bez raspisivanja referenduma, zbog čega su najavili i mogućnost organiziranja pravodobnoga prikupljanja potpisa za peticiju da se raspiše referendum.

LITERATURA

Barić, S. (2005.), Transformacija OS RH u kretanju ka NATO savezu, *Međunarodne studije*, 5 (2): 83-102.

Buzan, B. (1995.), Security, the State, the New World Order, and Beyond. U: R. Lipschutz (ur.), *On Security* (str. 187-211), Columbia University Press, New York.

Carpenter, T. G. (2001.), *Beyond NATO*, Washington: CATO Institute.

Cvrtila, V. (2004.), *Hrvatska i NATO*, Zagreb: Centar za politološka istraživanja.

Čehulić, L. (ur.) (2004.), *NATO i novi međunarodni odnosi*, Zagreb: Politička kultura.

Franc, R. i Šakić, V. (2005.), *Stavovi javnosti o nevladinim organizacijama*, http://www.aed.hr/hr/dokumenti/200511_stavovi_javnosti.pdf (22. 10. 2007.)

Gugić, A. i Matika, D. (1998.), *Vojska i javnost*, Zagreb: MORH.

Javno mnijenje o... (2007.) <http://www.gfk.hr/press/jmnijenje.htm> (27. 6. 2007.)

Kamp, K. H. (2004.), *NATO se mora suzdržavati*, http://hakave.org/index.php?option=com_content&task=view&id=232&Itemid=138 (19. 10. 2007.)

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

Kugler, R. (1996.), *Enlarging NATO: The Russia Factor*, Santa Monica: RAND.

Mihaljević, B. (2005.), Sigurnosna kultura u Republici Hrvatskoj, *Defendologija*, 8 (1-4): 19-30.

NATO at a Glance (1996.) NATO Office of Information and Press, Brussels.

NATO Handbook (1995.), NATO Office of Information and Press, Brussels.

The NATO Handbook Chronology (1998.), NATO Office of Information and Press, Brussels.

NATO u 21. stoljeću – izazovi i perspektive (2006.), idejno rješenje za izradu projekta, Atlantsko vijeće RH, Zagreb.

Petrišić, S. (2006.), *Uloga NATO-a u suvremenoj konstelaciji međunarodnih odnosa*, završni rad na Vojno-diplomatskoj izobrazbi, Zagreb.

Pili, T. (2007.), *Transformacija NATO-a – odgovor na izazove 21. stoljeća*, <http://www.foss-fpzig.com/news.php?lang=cro&id=409> (19. 10. 2007.)

Plevnik, D. (1999.), A New NATO or Old Geopolitics. U: M. Sopta (ur.), *European Security into the 21st Century: Challenges of South-East Europe*, Croatian Center of Strategic Studies, Zagreb.

Politbarometer (2007.), <http://nato.gov.si/slo/javno-mnjenje/politbarometer> (14. 9. 2007.)

Schmidt, P. (1999.), Defining NATO's New Role: Conflict Prevention and the Question of Intervention – A Brief Outline. U: M. Sopta (ur.), *European Security into the 21st Century: Challenges of South-East Europe*, Croatian Center of Strategic Studies, Zagreb.

Slovenija in NATO (2007.), <http://www.sms.si/nato/Slovenija-in-NATO.htm> (14. 9. 2007)

Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske (2002.), *Narodne novine* 32/2002.

Strategijski koncept NATO saveza (2000.), posebni prilog Hrvatskog vojnika, Zagreb.

The Transformation of an Alliance (1991.), NATO Office of Information and Press, Brussels.

Vukadinović, R. (1997.), South-Eastern Europe: Instabilities and Linking Strategies. U: *Stability and Security of Eastern and South-Eastern Europe* (str. 97-110), Center for Strategic Studies MoD, Ljubljana.

Vukadinović, R. (2006.), *Suvremeni međunarodni odnosi i nova uloga NATO-a*, studija, Zagreb.

Združena doktrina Oružanih snaga Republike Hrvatske (2006.), Glavni stožer OS RH, Zagreb.

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

The Accession of the Republic of Croatia to NATO in the Perception of Non-Governmental Organisations

Dario MATIKA, Marinko OGOREC
Institute for Research and Development of Defense Systems,
Ministry of Defense, Zagreb

As the Republic of Croatia's joining NATO is becoming more credible and the time until its acceptance into full membership is becoming shorter, debates on this issue are intensifying, causing much interest in the Croatian public and often resulting in greater or lesser polarisation. One of the main factors affecting the forming of public opinion are also non-governmental organisations, which have different approaches to almost all societal, political, economic and social issues in Croatian society as well as to the question of Croatia's approaching NATO. In that context, a research has been conducted in order to define the attitudes of a part of non-governmental organisations about the Republic of Croatia's approaching NATO as well as their perception of NATO in changed international circumstances. Research has shown that a great number of non-governmental organisations and their memberships are against Croatia's joining NATO. Also, non-governmental organisations are demanding a referendum about the approach of Croatia to NATO, which should be preceded by a broad public discussion and the introduction of full, correct and equitable information about the advantages and disadvantages or non-approaching of Croatia to NATO and the possible alternatives of security systems as well as the expense of their development.

Key words: NATO, Republic of Croatia, non-governmental organisations, collective defense, cooperative security

Der NATO-Beitritt der Republik Kroatien in der Wahrnehmung von Nichtregierungsorganisationen

Dario MATIKA, Marinko OGOREC
Institut zur Erforschung und Entwicklung von Verteidigungssystemen
des Verteidigungsministeriums der Republik Kroatien, Zagreb

Während die Aufnahme der Republik Kroatien in die NATO immer näher rückt und die Vorbereitungen bis zur vollen Mitgliedschaft auf Hochtouren laufen, ruft das bevorstehende Ereignis immer wieder heftige Polemiken hervor, die in der Öffentlichkeit große Aufmerksamkeit erregen und nicht selten von mehr oder minder ausgeprägten Polarisierungen

DRUŠ. ISTRAŽ. ZAGREB
GOD. 17 (2008),
BR. 1-2 (93-94),
STR. 173-198

MATIKA, D., OGOREC, M.:
PRISTUPANJE REPUBLIKE...

begleitet sind. Zu den bedeutenden meinungsbildenden Faktoren gehören dabei auch Nichtregierungsorganisationen, die bezüglich der dominanten gesellschaftlichen, politischen, wirtschaftlichen und sozialpolitischen Fragen in der Regel einen differenzierten Ansatz vertreten, was auch in Bezug auf die NATO-Mitgliedschaft Kroatiens gilt. In diesem Zusammenhang wurde eine Untersuchung durchgeführt, in der die diesbezüglichen Standpunkte eines Teils der NROs ermittelt werden sollte, ebenso die Art und Weise, in der die NATO vor dem Hintergrund der veränderten internationalen Lage wahrgenommen wird. Es stellte sich heraus, dass sich viele NROs dem Beitritt Kroatiens zur NATO widersetzen. Des Weiteren befürworten die NROs die Durchführung einer diesbezüglichen Volksabstimmung, der eine umfassende öffentliche Diskussion vorausgehen sollte. Dabei sollte die Öffentlichkeit korrekt und vorurteilsfrei mit den Vorteilen und Kosten eines NATO-Beitritts bekannt gemacht werden, aber auch mit alternativen Sicherheitssystemen und den für ihre Entwicklung erforderlichen finanziellen Mitteln.

Schlüsselbegriffe: NATO, Republik Kroatien, Nichtregierungsorganisationen, kollektive Verteidigung, Sicherheit durch Kooperation